

Айзък Азимов

Повече неща на Земята

Джордж бе необичайно тих по време на вечерята и дори не си направи труда да ме прекъсне, когато се впуснах да му разказвам няколко от много – бройните остроумни есета, които бях написал през последните дни. Лека подигравателна усмивка за най-удачното от тях бе всичко, което изтръгнах от него в израз на признание.

Най-сетне, вече на десерта – горещ боровинков пай по френски, той изпусна дълбока въздишка. Тя като че ли идваше чак от дъното на корема му и поразително напомняше нещо друго. Все пак това бе най-сърдечната благодарност за порцията скариди, която беше погълнал малко преди това.

– Какво има, Джордж? – попитах аз. – Като че ли нещо те измъчва.

– Изненадваш ме с подобна необичайна проява на чувствителност – каза Джордж. – Обикновено си толкова зает със собствените си нищожни писателски проблеми, че не забелязваш страданията на другите.

– Добре, но щом като така и така съм забелязал твоите – продължих аз, – нека не прахосваме усилието, което съм направил.

– Чисто и просто си мислех за един мой стар приятел. Горкият човек. Името му беше Висарион Джонсън. Предполагам, че никога не си го и чувал.

– Не, не съм.

– Е, това е то суетата. Макар че едва ли е позорно да останеш неизвестен за човек, толкова ограничен като тебе. Висарион бе велик икономист.

– Шегуваш се – откликнах аз. – Откъде пък можеш да познаваш икономист? Изглежда необичайно падение дори за теб.

– Падение ли? Висарион Джонсън бе човек с големи познания.

– Дори за момент не се съмнявам в това – казах аз. – Това, което ме накара да се чудя, е почтеността на професията. Знаеш ли историята за президента Рейгън, който се разтревожил за федералния бюджет, и чудейки се как да го скърпи, отишъл при един лекар и го попитал: „Колко прави две и две?“ Ле – карят отвърнал моментално: „Четири, господин президент“. Рейгън пораз – мислил малко, като използвал и пръстите си, но не останал доволен от отго – вора. За това отишъл и при един статистик. „Колко правят две и две?“ Статистикът отвърнал след кратък размисъл: „Господин президент, последните анкети сред четвъртокласниците показват, че повечето отговори се доближават до числото четири“. Но тъй като ставало въпрос за бюджета, Рейгън решил, че трябва да доведе работата докрай. Ето защо се обърнал със същия въпрос към един икономист. „Колко правят две и две?“. Икономистът пуснал щорите на

прозорците, огледал се гузно и прошепнал: „Какъв искате да бъде отговора, господин президент?“

Джордж не показа нито с думи, нито с жест, че вицът ми го е развеселил. Каза само:

– Очевидно, драги, не знаеш нищо за икономистите.

– И икономистите не знаят нищо.

– Затова, позволи ми да ти разкажа тъжната история на моя добър приятел, икономиста Висарион Джонсън. Тя се случи преди няколко години.

Висарион Джонсън, както ти казах, бе на върха на професията си или почти под него. Беше следвал в Масачузетския технологичен институт, откъдето се беше научил да пише най-непонятни уравнения без дори да трепне тебешира в ръката му.

След дипломирането си той започна веднага да практикува. Благодарение на средствата, които му осигуриха няколко клиенти, научи много неща за това, колко важно е да се използват превратностите на всекидневен изменяещ се борсов пазар. Толкова големи бяха уменията му, че неколцина от клиентите му не загубиха почти нищичко.

В някои случаи бе толкова далновиден, че предсказваше цената на акциите за следващата сутрин – дали ще се покачат или ще спаднат в зависимост от това, дали обстановката е благоприятна или не. Каквото предсказваше – това се случваше.

Естествено, с триумфи като тези той се прочу като „Чакалът от Уолстрийт“ и много от най-известните хора, практикуващи изкуството „бързо правене на пари“, търсеха съветите му.

Но той бе спрял погледа си на нещо по-високо от борсовия пазар, по-голямо от бизнес машинациите, по-впечатляващо дори от това да предсказва бъдещето. Постът Главен икономист на Съединените щати, или както длъжността е по-широко известна – „икономически съветник на президента“, бе легнал на сърцето му и бе целта на стремежите му.

Ти с твоите ограничени интереси едва ли ще знаеш колко изключително деликатен е постът на Главния икономист. Президентът на Съединените щати трябва да взема решения, които определят правителствените разпоредби в търговията и бизнеса. Трябва да се контролират паричната маса и банките. Трябва да се предлагат мерки или да се налага вето върху други мерки, които биха засегнали интересите на селското стопанство, търговията и промишлеността. Трябва да се решава как да се разделят парите от данъците. Президентът трябва да определи колко от тях да отидат за военните и дали изобщо да остави нещо и за другите

сфери. И за всички тези неща той се обръща за съвет най-напред и преди всички други към Главния икономист.

И когато президентът се обърне към него, Главният икономист трябва да реши веднага и правилно какво точно иска да чуе той от него, за да му даде отговора си заедно с необходимите безсъдържателни фрази. Тях на свой ред президентът ще представи на американската общественост. Когато ти, драги, разказа вица за Рейгън, лекаря, статистика и икономиста, за момент си помислих, че разбираш от какво деликатно естество е задачата на икономиста, но съвсем неподходящият ти кикот накрая ми подсказа, че изобщо не схващаш това.

До четирийсетгодишната си възраст Висарион бе придобил необходимата квалификация за всеки пост – колкото и висок да е той. Из кулоарите на Института по икономика на управлението се носеше мълвата, че през последните седем години Висарион Джонсън нито веднъж не е казал някому нещо, което той не е искал да чуе. Нещо повече, той бе приет единодушно и с акламации в огречения за масово членство КПЗНУП.

Но ти, който нямаш опит в нищо друго, освен в боравенето с пишещата машина, вероятно никога не си и чувал за КПЗНУП, което е съкращение на Клуб на последователите на закона за непропорционалното увеличение на производителността. Всъщност много малко хора са чували за него. Дори и в средите на по-низшите икономисти също не го знаят. Това е една малка група от изключителни икономисти, които напълно са овладели заплетеното изкуство на „икономиката – магия“, или както веднъж един политик я нарече доста чудато и недодялано, „икономика на шаманите“.

Добре известно бе, че никой вън от КПЗНУП не може да се кандидатира за пост във федералното правителство, както и това, че всеки член на клуба може. Така че когато председателят на клуба се спомина най-неочаквано и организационният комитет посети Висарион, за да му предложи поста, сърцето му едва не се пръсна от радост. Като председател на клуба при първа възможност той със сигурност щеше да бъде назначен на поста Главен икономист на САЩ и така щеше да стои до самия извор на властта, движейки ръката на президента точно в посоката, в която президентът би желал тя да се движи.

Едно нещо обаче тревожеше Висарион и го поставяше в ужасно недоумение. Чувстваше, че има нужда от съвет от някой уравновесен човек с тънък интелект и затова и затова веднага се обърна към мен – най-естественото нещо за всеки, изпаднал в неговото положение.

– Джордж – каза ми той, – ако стана председател на КПЗНУП, значи да се осъществят най-големите ми надежди и най-безумните ми мечти. Това е преддверието към славното бъдеще на икономическото подлизурство, в което мога дори да надмина този втори придворен служител, който одобрява всички догадки на президента, а именно Главен учен на Съединените Щати.

– Искаш да кажеш съветника на президента по научните въпроси?

– Ако предпочиташ това неофициално название, да. Нужно е само да стана председател на КПЗНУП и след две години със сигурност ще стана Главен икономист. Освен...

– Освен ако какво? – попитах аз.

Висарион направи усилие и се стегна.

– Трябва да ти разкажа всичко от самото начало. КПЗНУП бе основан преди 62 години, а името му бе избрано поради това, че Законът за непропорционалното увеличение на производителността е единственият икономически закон, за който всички икономисти, колкото и лошо да са обучавани, са чували. Първият му председател, легендарната личност, която предсказа през ноември 1929 г., че на борсата ще има сериозен срив, бе преизбиран година след година и остана на председателския пост в продължение на трийсет и две години. Той почина на почтената възраст деветдесет и шест години.

– Много похвално от негова страна – казах аз. – Толкова много хора се предават далеч по-рано, когато е нужна само малко упоритост и решителност да устискаш до деветдесет и шест, че и отгоре.

– Вторият ни председател се справи почти толкова добре и остана на поста чешанйсет години. Той бе единственият, който не стана Главен икономист. Беше го заслужил и бе назначен на този пост от Томас Дюи в деня преди изборите, но някак... Третият председател почина след като изкара осем години на поста, а четвъртият – след четири години. Покойният ни председател, който се помина миналия месец, бе петият поред и изкара на поста си две години. Не виждаш ли нещо странно във всичко това, Джордж?

– Странно ли? Всички ли умираха от естествена смърт?

– Разбира се.

– Ами, като се има предвид на какъв пост са били, това наистина е странно.

– Глупости! – тросна се Висарион доста грубо. – Насочвам вниманието ти върху мандата на всеки следващ председател: трийсет и две, шестнайсет, осем, четири и две години.

Помислих малко.

– Като че ли числата намаляват.

– Те не стават просто по-малки. Всеки мандат е точно половината от предишния... Повярвай ми, проверил съм го при експерт физик.

– Знаеш ли, май си прав. Някой друг забелязал ли е това?

– Естествено – каза Висарион. – Показах резултатите на членовете на клуба и всички твърдят, че това не е от статистическо значение, освен ако президентът не издаде специална прокламация, в която да се казва, че е. Но не виждаш ли значението на всичко това? Ако приема председателския пост, ще умра след една година. Сигурно е. А ако умра, на президента ще му бъде изключително трудно да ме назначи след това в екипа си за Главен икономист.

– Да, Висарион – рекох аз. – Пред теб наистина стои дилема. Познавал съм много правителствени служители, които не са давали признаци на живот зад челото си, но нито един, който да не е показвал изобщо някакви признаци на живот. Дай ми един ден да помисля върху това, а, Висарион?

Уговорихме се да се срещнем следващия ден на същото място и по същото време. В края на краищата това не отличен ресторант и за разлика от теб старият Висарион не ме държа на коричка хляб. Е, добре, не му се свидеха скаридите!

Това очевидно бе случай за Азazel и няха никакви угризения на съвестта да накарам моето малко двусантиметрово дяволче да намери решение на задачата с помощта на извънземната си сила.

От друга страна, Висарион не бе само любезен човек с изискан вкус към ресторантите. Дълбоко вярвах, че може да донесе много добро за нашата нация, като одобрява идеите на президента и ги брани от възраженията на хора с по-добри преценки. В края на краищата тях избирал ли ги е някой?

Не казвам, че на Азazel му стана приятно. Едва ме видя и захвърли на земята това, което държеше в мъничките си ръце. Бяха някакви прекалено малки неща, за да ги различа съвсем ясно, но ми приличаха на миниатюрни правоъгълни карти за игра с любопитни шарки.

– Ето ме! – каза той, а мъничкото му лице се сгърчи и пожълтя от ярост. Опашчицата се мяташе диво, а миниатюрните рогца на челото му направо трептяха под въздействието на силните чувства, които го бяха обзели.

– Ах ти, отвратително дебело нищожество! – пишеше той. – Не разбираш ли, че точно бях събрал „зотчил“, при това „зотчил макс“,

гарниран с чифт „пейлс“ в допълнение. Всички наддаваха и нямаше начин да загубя. Щях да прибера и последния цент от масата.

Отвърнах строго:

– Не разбирам какво говориш, но ми се струва, че си играл на комар. Да не би да смяташ, че това е изискано и цивилизовано занимание? Какво ли би казала бедната ти майчица, ако разбереше, че си прахосваш времето да играеш на пари с банда нехранимайковци?

Азazel видим се смути. После смотолев:

– Прав си. Ще разбия сърцата на майките си. И на трите. Особено на бедничката ми средна майчица, която направи толкова много за мен. – Той избухна в ужасен сопранов рев, труден за издържане.

– Хайде, хайде – казах аз утешително. Изкушавах се да си запуша ушите, но това щеше да го обиди. – Можеш да поправиш всичко, като помогнеш на едно достойно същество от моя свят.

Разказах му историята на Висарион Джонсън.

– Хм.

– Какво значи това? – попитах нетърпеливо.

– Значи „Хм“ – срязва ме Азazel. – Какво друго би могло да означава според теб?

– Да, но не мислиш ли, че всичко това е само съвпадение и Висарион просто не трябва да му обръща внимание?

– Възможно е... обаче всичко това не е просто съвпадение. Висарион не може да не му обръща внимание. Това трябва да е дело на закона на природата.

– Как така закона на природата?

– Мислиш ли, че познаваш всички закони на природата?

– Ами не.

– Разбира се, че не. Нашият велик поет Чийприйст написа веднъж една изящна строфа на тази тема. Благодарение на голямата си поетическа проникателност ще я превода на ужасния ти варварски език.

Азazel си прочисти гласа, замисли се за момент и изрецитира:

„Природата не е нищо друго, освен непознато за теб изкуство;
тя е шансът и посоката, които ти не можеш да видиш.“

Попитах го подозрително:

– Какво означава това?

– Това значи, че е намесен закон на природата. Ние трябва да проуеem кой е той и как да го използваме, за да променим събитията в наша

полза. Ето това означава. Да не би да мислиш, че такъв велик поет на моя народ ще лъже?

– Е, можеш ли да направиш нещо по въпроса?

– Вероятно. Както знаеш, има страшно много природни закони.

– Така ли?

– Ами да. Има един много хитър мъничък закон – става дяволски приятно уравнение, когато се постави във флексора на Вайнбауман. Той контролира горещината на супата в зависимост от това с колко време разполагаш, за да я изсърбаш. Възможно е – стига това странно намаляване времетраенето на председателския мандат да се направлява от този именно закон, а аз мисля, че е точно така. Ще мога така да променя живота на твоя приятел, че да го предпазя от всичко на земята. Естествено обаче той няма да е имунизиран срещу процесите на физиологичното скапване. Това, което имам предвид, няма да го направи безсмъртен, но поне ще е сигурно, че няма да умре от заразна болест или злополука, което, струва ми се, ще го задоволи.

– Напълно. Но кога ще стане това?

– Не съм съвсем сигурен. Тези дни съм много зает с една млада особа от моя вид, която изглежда обезпокоително влюбена в мен, бедничката. – Той се прозя, а разцепеният му език се изви като спирала и после се изправи отново. – Май не ми достига сънят, но след два-три дни работата ще е свършена.

– Да, но как ще мога да разбера кога чудото е станало и дали всичко е наред?

– Много лесно – отвърна Азazel. – Само изчакай няколко дни и после бутни приятеля си под някой профучаващ камион. Ако му няма нищо, значи е приел новата си модификация. А сега, ако не възразяваш, искам да изиграя тази ръка, а после ще си спомня за бедната ми средна майка и ще напусна играта. С печалбата, разбира се.

Не мисля, че беше лесно да убедя Висарион в неговата пълна безопасност.

– Нищо на земята не може да ми причини зло, така ли? – непрекъснато повтаряше той. – И откъде си толкова сигурен?

– Просто знам. Аз питам ли те за твоите специализирани познания? Когато ми съобщиш, че лихвите ще паднат, аз не се заяждам и не почвам да те разпитвам откъде го знаеш.

– Добре де, но ако аз кажа, че лихвите ще паднат, а пък те продължават да се покачват – нещо съвсем вероятно, тогава само твоите чувства ще бъдат наранени. Ако обаче аз действам, допускайки, че на земята

не може да ми се случи нищо страшно, и тогава най-внезапно нещо вземе, че ме нарани? Тогава няма само чувствата ми да бъдат наранени, ами и аз самият.

С логиката не може да се спори, но аз продължих да го обработвам. Убедих го поне да не отказва категорично председателския пост, а да се опита да забави нещата с няколко дни.

– Никога няма да се съгласят да изчакат – каза той, но изведнъж се оказа така, че точно в този ден се честваше годишнината от Черния петък и КПЗНУП се отдаде на обичайния тридневен траур и молебени за фалиралите. Така забавянето дойде от само себе си и това доста шокира Висарион. Той започна да мисли, че може би наистина е омагьосан.

И тогава, в края на траура, той отново се впусна в обществения живот. Стучи се, че пресичахме заедно една оживена улица. Не помня как точно стана, но се наведох да завържа връзката на обувката си и някак загубих равновесие. Налетях отгоре му, а после той взе, че политна на уличното платно. Изведнъж се разнесе дяволско скърцане на спирачки и свирене на гуми. Докато се опомня, видях три коли, надянати една върху друга.

Висарион не се измъкна абсолютно невредим. Косата му беше доста поразчорлена, очилата му килнати на една страна, а на дясното коляно на панталона му се появи мъничко мазно петънце.

Той обаче отмина всичко с пренебрежение и каза със страхопочитание, гледайки касапницата:

– Изобщо не ме докоснаха. За Бога, та те въобще не ме докоснаха!

На следващия ден го застигна силен, отвратителен и студен дъжд, а той беше без галоши, чадър или мушама. И представи си, дори не настина. Обади ми се без даже да се е погрижил за мократа си коса и прие председателския пост.

Трябва да призная, че той си поживя много добре на този пост. Веднага увеличи петорно хонорарите си, без да рискува да опитва поголеми удари, отколкото повеляваха прогнозите му. В края на краищата клиентът не може да се надява да получи всичко. Ако се сдобие с неравним престиж чрез професионалиста, с когото се консултира, разумно ли ще е да потърси другаде съвет?

Но не бе само това. Той се радваше на живота от цялото си сърце. Никакви настинки. Никакви заразни болести. Пресичаше улиците най-безнаказано. Дори не поглеждаше светофарите, когато бързаше, и все пак много рядко предизвикваше катастрофи с човешки жертви. Не се двоумеше и за миг дали да влезе в парка нощем. Веднъж, когато един

уличен хулиган опрял нож в гърлото му и му предложил да се освободи от парите си, Висарион просто ритнал начеващия финансист в слабините и продължил по пътя си. Въпросният хулиган бил така зает да си ближе раните, че съвсем забравил да поднови предложението си.

Бе точно в деня на годишнината от поемането на председателския пост, когато срещнах Висарион близо до парка. Отиваше на тържествения обяд по този повод. Времето в средата на циганското лято бе прекрасно. Чувствахме се напълно щастливи и спокойни, седнали един до друг на пейка в парка.

– Джордж – започна той, – изкарах една щастлива година.

– Приятно ми е да го чуя.

– Репутацията ми е по-висока от тази, на който и да е друг икономист досега. Ето, миналия месец, когато предупредих, че компанията „Сапунени мехури“ трябва да се слее с „Обединени сапуни“ и че двете ще бъдат принудени да се консолидират с картела „Супите на Мърдж“, всеки се чудеше колко близко до истината съм бил.

– Спомням си.

– А сега искам ти да си първият, който ще узнае...

– Какво, Висарион?

– Президентът ме помоли да поема поста Главен икономист на Съединените Щати и аз постигнах кулминационната точка на всичките си мечти и желания. Погледни това.

Той ми подаде един внушителен плик с релефен печат в горния ляв ъгъл, на който пишеше „Белия дом“. Докато го отварях, чух някакъв странен звук – „дзън“, като че ли куршум изсвистя покрай ухото ми, а с крайчеца на окото си регистрирах някакво странно пресвяткане.

Висарион се просна на пейката, кърваво петно обагри отпред ризата му. Ясно беше, че е мъртъв. Някои минувачи се спряха изумени, други се разпищяха, трети зяпаха със зейнали уста, после отминаваха забързано.

– Повикайте лекар! – крещях аз. – Повикайте полиция!

Най-накрая те дойдоха. Предположението ми бе, че Висарион е прострелян право в сърцето от пистолет с неизвестен калибър от някой психопат. Така и не заловиха невменяемия снайперист, нито пък намериха куршума. За щастие имаше свидетели, готови да докажат, че в този момент съм държал писмо в ръка и очевидно не съм извършил никакво злодеяние. Иначе ме чакаха тежки времена.

Клетият Висарион! Той бе председател точно една година – каквито бяха собствените му опасения. И все пак Азazel не бе виновен. Той

бе споменал, че Висарион няма да загине от нищо на земята, но както Хамлет мъдро е казал: „Има повече неща на небето и на земята, Хорацио, отколкото само на земята.“

Преди да дойдат лекарите и полицаите, аз забелязах мъничка дупчица в дървото на пейката зад гърба на Висарион. С джобното си ножче издълбах и извадих малкия тъмен предмет, който се криеше в нея. Бе все още топъл. Месеци по-късно помолих да го изследват на спокойствие в музея и се оказа, че съм прав – парче от метеорит.

С една дума, излезе, че Висарион все пак не е загинал от нещо на земята. Той бе първият, известен в историята човек, убит от метеорит. За пазих всичко в пълна тайна, разбира се, защото Висарион бе много потаен човек и никак нямаше да му е приятно да се прочуе по този начин. Това щеше да остави в сянка всичките му велики трудове по икономика. Не бих го допуснал за нищо на света.

На всяка годишнина от повишението и от смъртта му – както днес, аз седа и си мисля: „Клетият Висарион! Клетият Висарион!“

Джордж попи очи с носната си кърпа и каза:

– Питаш се какво е станало със следващия човек, поел председателския пост? Трябва да се е задържал половин година, по-следващия – три месеца, а този след него... Добре де, няма нужда да парадираш с познанията си по висша математика, драги. Не съм един от твоите нещастни читатели – страдалци. Няма опасност да ми се случи такова нещо. Иронията на съдбата е в това, че членовете на клуба промениха закона на природата както им бе угодно.

– О? И как направиха това?

– Осени ги прозрението, че името КПЗНУП – Клуб на последователите на закона за непропорционалното увеличение на производителността, е лоша поличба и че то контролира продължителността на председателския пост. Те просто разместиха инициалите на името и то придоби следния вид: КПЗПУН.

– И какво се крие зад това съкращение?

– Клуб на противниците на закона за пропорционално увеличение на непроизводителността, естествено – каза Джордж. – Следващият председател изкара на поста десет години и все още е съвсем здрав.

Когато келнерът постави рестото ми на масата, Джордж го забърса небрежно с носната си кърпа. После прибра и двете в предния си джоб с елегантен жест. Стана, и като ми махна непринудено с ръка, изчезна в тълпата.

КРАЙ

© 1986 Айзък Азимов
© 1993 Радост Ванева, превод от английски

Isaac Asimov
More Things in Heaven and Earth, 1986

Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1105>]